

nemigen vehetünk komolyan, és azt gondoljuk, az író is valami tréfának szánta, bár ennek a szövegben nem találjuk nyomát, sőt azt írja: „itt vonult fel most minden ritmusát vesztett halál.” (96) Szindbád sokszor beálló halálainak egyikéről sem igaz, hogy elfekvőben végezte volna, s betegségének patológiája sem a végbél, inkább a szív körül keresendő.

A regény át van szöve a görög és a keresztény vallás elemeivel. Ezek szakaszosan ismétlődnek, újra és újra feltűnnek, míg a pogány mítoszok mindig Szalma Lajos alakjához, képzeletvilágához vagy a narkópartikhoz kapcsolódnak, a keresztény rítusok és szertartások valamilyen módon Joco figurájához köthetők. Így a regényben szemben áll a pogány mitológia, aminek történetei mindig újra és újra önmagukban hordozzák értelmüket és jelentésüket (Teiresziász, a látnokok szerepe, Oidiposz, a hedonisztikus életörömök dicsérete), és a keresztény hitvilág, amely egy cél felé halad, és lelki értelemben visszavonhatatlanul elkötelezett. Előző regényében is volt hasonló párhuzam, ott a zsidó vallás és az ószövegségi szövegek voltak jól indokoltan a cselekmény koordinátái. Itt sokkal lazább és esztétikailag kevésbé érthető ez a háttér, különösen teher ez akkor, ha belátjuk, hogy míg az egyik mitológiát nem lehet visszabontani, mert elemeire esik, és értelmetlenné válik, a másik pedig kövekből építkezik, és mindig megőrzi romjellegét, nincsen betetőzve. Így akár még egy katolikus misének is felfogható a regény, ami azért, lássuk be, túlzás, bár a cselekmény egyirányúsága és rejtett vagy kevésbé rejtett szimbolikája ezt sugallja (ördög, apa halála, új apafigura, kísértések, a lelki szegények, nyomorékok világa, és karácsony éjszakáján megtörténik a csoda). Ugyanezen elemek beépíthetők a görög mitológiába is, de akkor nincs céljuk, szét-esnek külön-külön mozaikokra.

Ez talán éppen a regény egyik legnagyobb hibája, hogy olyan perspektívákat nyit, aminek képtelen megfelelni, tehát folytonosan csalódnunk kell, mert az ördög is méltatlanul szerepel e műben, és valamiért nem hiszünk abban a lelki folyamatban sem, hiszen épp eléggé ironikus az író is e téren, hogy Joco valóban megtette azt a belső utat, amiben hinnünk kéne. Avagy Szalma Lajos csak azért rángatta Jocót háromszáz oldalon keresztül a legképtelenebb és legveszélyesebb kalandokba, hogy a lelangyosabb idill akoljába terelje?

Az író örökös cselekménykényszerét még nyugodtan írhatjuk a tapasztalatlanság számlájára, hiszen előző regényében is túlhajszolja az eseményeket. A cselekmény, ha egyszer lábra kap, akkor kétoldalanként illik valami szenzációval előrukkolni. Ez egy kissé az akciófilmek dramaturgiáját idézi, hogy sose lankadjon az olvasó figyelme, mihelyt történik valami, máris kezdődik a következő esemény előkészítése. Ezek egy része egyszerű kocsmázás, Szalma Lajos „hittanórái” Joco épülésére, másik részük dominánsan szexuális célzatú találkozások, de vannak bőven hagyományos értelemben vett anekdoták is, amik alig függenek össze az alaptörténettel. Ilyen az éttermi jelenet, amikor Lajos bácsi mangalicacsírt kér számon a pincéren, vagy idősebb Csicsely története, aki vasutasként egyszer beindult a bakterház-

zal együtt, majd az ugyancsak idősb Csicselyhez kötődő emléktúra, ami után a két alak végül kórházba kerül. A legjესztőbb, és a történettől legidegenebb anyag a Méhkerékre tett kirándulás, ahol bravúros leírást kaphatunk az illegálisan Magyarországon dolgozó román vendégmunkások nyomorúságos, kiszolgáltatott helyzetéről. Leginkább azonban olyan ez a jelenet, mintha egy KZ-lágerbe tennének látogatást, ahol Szalma Lajos, mint kápo megalázza és bántalmazza a rabokat.

Mint láthatjuk, a szereplők nagy része is csak kényszer-szereplő, igazi funkció híján nem kötődnek a regény mélyebb rétegeihez. Lajos bácsi unottan sétál eme figurák között, néha odaszól, kedves vagy kedvetlen szavakkal, azok kifejezik elragadtatásukat, de minden igazi történést Joco és közte zajlik. Van azonban egy jelenet, hogy maradéktalanul pozitív dolgot is említünk, megrendítő és hiteles, amikor Kucsera Tibor lakására betörve megtalálják a befőttesüvegekben konzervált baromfifejeket, majd váratlanul hazatér a baromfifeldolgozóban dolgozó házigazda is, és a barátok némán távoznak, még az utcán sem tudnak egyetlen szót sem szólani. Ez a tanácstalan, az igazi történeket ki nem fecsegő, de annál erőteljesebben érzékeltető hallgatás a regény legszebb pillanata. Szalma Lajos életereje is ezen a ponton törik meg. Többé már nem a régi: „ezt azért még ő sem gondolta volna, vagy hogy vannak itt a létezésben még ismeretlen mélységek.” (227) Kucsera Tibor elmebaja, amit legjobb barátjaként nem észlelt, valahogy őt magát is minősíti. És ennek most az egyszer következményei is vannak.

Az olvasó lendülete, ellentétben Szalma Lajoséval, már a legelső oldalon megtörik, amikor ezt olvassa: „az Alföld pálinka nélkül olyan, mintha a Mátrában nem volna panoráma.” (5) Jóllehet ez még a főhős gondolkodását minősíti, néhány oldallal odébb már szerzői közlésként olvashatjuk: „Akár valami háttorzongató Kafka-regényben.” (12) Vajh, melyik Kafka-regényt nevezhetnénk háttorzongatónak? A nyelvi-képi, stilisztikai szerencsétlenségek oly mértékben eluralkodnak, hogy majdnem minden oldalra jut belőlük egy. És talán ez a legzavaróbb a mű egésze szempontjából, mert előző regényében sem volt hibátlan a nyelv, és minden más regénytechnikai problémák is adódtak, ám ilyen trehány nyelvhasználatra nem vetemedett az író. És itt határozottan felmerül a szerkesztő felelőssége is, hiszen kis odafigyeléssel segíteni lehetett volna ezeken a kirívó hibákon. A regény nem lett volna sokkal jobb, de legalább a nyilvánvaló pongyolaság nyomait eltüntette volna. Csak jelzésszerűen a legbántóbb hibák közül: Szalma Lajos „nevetése felrázta Feketeváros gondozott kertjeit.” (9) „Ahogy Joco nagybátyja tartja, egész délelőtt feszül a lélek kinyúlt, összefogdosott nejlonhúrja.” (19) „A városoknak nemcsak lelkük van, mint a korpás szakállú szakértők mondják.” (37) (Nem túl durva ez? Hiszen egyértelmű, hogy szerzőnk kire gondol.) „A napok lebegtek, mint zsírzagú körfolyosón a száradó mackónadrág” (93); „napokig lábukat sem tették be a létértelmezés felszerelt tanszékére, a Pedróba” (93); „, a dolgozó izmok dugattyúi feloldották az »éteri élet magmáját.«.” (125) (Huh!)

Aztán Joco részegen a halott apjára gondol: „ilyen hosszú ideig még nem voltak egymástól távol.” (223) (A regényben egy sor utalás sem történik, hogy apjával bármiféle bensőséges kapcsolata lett volna valaha is.) Egy idézet, amely az egész regényt is jellemzi: „Kitüremkedtek a fák a sötétből. Kidagadtak, akárha zsúfolt lenne a teremtés, túl sok kitalált dolog tartana igényt az egyetlen létező térre, és nem férne el minden.” (281) Bizony, a regénynek szűk az a sok minden, amit az író feleslegesen beleír, kidagad tőle. Így aztán tényleg igaz, hogy a mű végére érve az olvasó „idegei maguktól megfeszültek”. (282)

Bedecs László

Nincs már több móka

(GreCsó Krisztián: Tánciskola. Magvető, 2008)

Régi igazság, hogy az első könyv megírásánál és elismertetésénél csak a második nehezebb. GreCsó Krisztián új regénye mindentől igazolja az ebben a mondásban rejlő félelmeket. A 2005-ben megjelent *Isten hozott* komoly szakmai- és közönségikert aratott, a kritikák legfeljebb a túlságosan didaktikus zárlatot, valamint az ideologikus és az életrajzi szálak aránytalanságait rótták fel a regénynek. Nagy kár, hogy a *Tánciskola* inkább az elmarasztható elemeket viszi tovább, és az erényeket, azaz például az anekdotikus, nyújtható-húzható szerkezetet, a rétegnyelvi szavak és kifejezések inspiráló használatát hagyja hátra. A regény ezzel együtt is figyelemre méltó része a Móricz- és a Krúdy-hagyomány korántsem magától értetődő összebékítésére tett nagy ívű, nem most kezdődött és bizonyára nem is most végződő kísérletnek, GreCsó Krisztián prózaírói pályájának.

Az egyetemről éppen csak kikerült Dr. Voith József, azaz Joco felnötté válásának története mindössze négy hónap eseményeit fogja át, mégis több drámát és fordulatot tartalmaz, mint egy Joco-féle vidéki jogász egész élete. Van benne drog, halál és szerelem, barátság, hazugág és féltékenység, sőt filozofálgatás, mágia és ezotéria is. Vannak ördögök és angyalok, van gyengédség és erotika, egyszóval szinte minden, ami egy mai, az olvasói igényeknek megfelelni igyekvő prózánál egyáltalán szóba jöhet. Talán egy kicsit sok is mindenből.

De kezdjük az elején: mit rejthet a címben megjelenő „tánciskola” szó? Kár is kerülgetni a választ, ez az iskola lényegében az élet iskolájának metaforája, egy olyan büntetni és megalázni is kész iskola, ahová a frissen végzett jogász akarata ellenére iratkozik be. Merthogy ő e nélkül is eléldegélne, szűzen és ártatlanul, igaz, szorongásokkal tele – ahogy korábban is. GreCsó ügyesen állítja szembe a professzionális tudást a hétköznapi problémák megoldásához, avagy az érzelmi deficitek kezeléséhez szükséges tudással. A pályáját annak rendje és módja szerint a jogi ranglét-

ra alján kezdő fiú konfliktusai nem is a szakmai tudásának esetleges hiányosságaiból erednek, de arra is hamar rá kell jönnie, hogy a paragrafusok ismerete egyáltalán nem segíti elő személyes gondjainak megoldását, a boldogulását, a boldogságát, például a nőkkel vagy épp a szüleivel szemben kialakult kommunikációs vákuum csökkentését, netán a hetedik érzékét fejlesztgető nagybácsi sületlenségeinek könnyebb elutasítását. Nem azért hoz tehát ez utóbbi helyzetekben jó vagy rossz döntéseket, mert jogi diploma lapul a zsebében, sőt. A regény meggyőzően bontja ki ezt a szálát, így akár azt is mondhatjuk, a beavatási történet üzenete épp ez: keresd *máshol* a boldogságod. Igen: mindig máshol, másban, másként, mint amit a jelen ad.

De lehet egy másik jelentése, másik megfejtése is a címnek, mégpedig az a konfliktussorozat, mely az *apa mint csábító* táncával kezdődik. A gondok forrása az, hogy a tánc után a bokorba vitt partner egy tizenkét éves kislány. A következmények életeket tesznek tönkre: a lányét, a családját, az apáét, akit egyenesen a halálba juttat a történet, és Jocoét is, aki vélhetően a lány később születő gyerekének apja. Ez utóbbi felismerésnek a pillanata, vagyis a szupermarketben történt találkozás nem a regény legjobb jelenete, mégis elég erős ahhoz, hogy megértsük, miként omlik össze a fiúban a gyerekkorában épült, aztán az egyetemi évek alatt továbbépített, majd nagybátyja által csinósítgatott világ, minden morális alapzatával együtt. GreCsó ugyan túlságosan is PC a cigány lánnyal kapcsolatban, mindenkit megértőnek, nyitottnak, elfogadónak és türelmesnek ábrázol körülötte, holott a kulturális különbségek egy ilyen éles helyzetben, tudjuk, inkább az előítéleteket szokták erősíteni, mégis lehetne jó választás ez a figura is. Lehetne, ha a szerző nem megfelelni igyekezne itt is, azaz ha kevesebbet foglalkozna azzal, hogy politikailag kikezdetetlen legyen, és többet a szöveget intenzívebbé tévő megoldásokkal. Láthatóan érzékeli a disszonanciát, ezért írja cigány lánynak a kislányt, de az ebben rejlő probléma árnyoldalaival nem mer, vagy nem akar szembesülni. Valamivel jobb a helyzet a román vendégmunkások jelenetében, amikor is a karikírozott kegyetlenség vélhetően minden olvasóban részvétet ébreszt az áldozatok iránt, nem csak az egysíkúan jólelkűnek ábrázolt Jocoiban, de az csak egy epizód, a cigánylányos történet viszont az egész cselekményen végighúzódo, meghatározó elem.

Az író megfelelésvágya, vagyis az a törekvése, hogy azt írja, amit olvasói várnak tőle, a vidéki étellel kapcsolatos megfigyelések közhelyességében is tetten érhető – mintha egyenesen a (fő)városiak sztereotípiáit igyekezne megerősíteni. Az elhízott, urambátyámozó önkormányzati vezetők vacsorájának leírása egészen biztosan ilyen szegmense a könyvnek. A falu és a kisváros kiváló ismerője, aki a *Pletykaanyu* novelláiban és az *Isten hozott* legjobb jeleneteiben megmutatta, hogy valóban érti a kis-közösségek működésének belső törvényeit, itt mintha maga is mítosznak értelmezné az ábrázolni kívánt közeget, azaz a mítoszt örökli és írja tovább, ahelyett, hogy akár szociografikus igénynyel beszélne a témájáról, hogy valódi, húsba vágó kérdésekkel szembesítené a szereplőit. Ilyen kérdés lehetne például az, mi-

ként tudják a kisteleplések minden negatívumuk ellenére is megtartani lakosságukat? Hogyan termeli ki a kisváros a maga zárt világának meghatározó alakjait? Mi kell ahhoz, hogy valaki „menő” legyen, és esetleg lelepleződése után is az maradhasson? Ezeknek a kérdéseknek az elhanyagolása tűnik számomra a regény legnagyobb hiányosságának.

Remek alkalmat kínált volna minderre például a regénybeli vidéki kisváros élete, így a történet kulcsfigurája, Szalma Lajos, Jocó nagybátyja is, aki szárnyai alá veszi a pályakezdő, sőt, mindenben kezdő fiút. Maga a figura kellően zavaros, hiszen végtelenen keveredik benne a kimagaslóan tehetséges ember nimbusza, a vidéki értelmiségi frusztráltsága, és a félművelt nőcsábászok bunkósága. Megtudjuk róla, hogy valaha az olimpiára is esélyes atléta volt, hogy a párttal szembeni húzásai miatt került a kisvárosba, és azt is, hogy több tízezer forintos parfümökkel fujkálja, vagy épp pénisznövelő krémmel kényezteti magát. Nagyobb gond, hogy morális döntésekre szinte képtelen, kizárólag saját érdekei és értékei szerint élő figuraként ismerjük meg, olyannak, aki családokat tesz tönkre anélkül, hogy ez bármilyen módon is megingatná önmagába vetett hitét – hogy aztán a regény végén, furcsa hirtelenséggel a fiatalokat összehoronál, a bűneit megbánó, megcsömörlött emberként kerüljön elénk. Ezt a változást előkészítenek, kidolgozatlanok, azaz erőltetettnek látom. Szalma Lajos a regény elején az éjszaka császára, egy igényes, magára sokat adó érett férfi, a végén viszont egy depresszióba süllyedt, a barátait elvesztő, öszülő, összetört öregember. De a testi változásánál még problematikusabb a morális változása. Ezt az embert senki és semmi nem érdekli, éli a világát, átgázol másokon, családokat tesz tönkre, emberek halálát okozza, ráadásul mindez nem csupán őt, hanem a környezetét sem érdekli – ő minden tévedése ellenére az marad, aki volt.

Mindez azonban kapcsolatban van a regény idejével, illetve az abban megjelenő problémával is. Grecsó mintha két regényt próbálna megírni, és ezért nem sikerül végső soron egyet sem. Egyrészt egy ördögtörténetet, a nagy klasszikusok, Thomas Mann, Dosztojevszkij, na és persze Goethe nyomdokain, másrészt a vidék törvényszerűségeit is bemutató, anekdotázó nevelődési regényt, Móricz örökségéből. Csakhogy az ördög huszonnégy évet ad Jocónak, a nagybácsi viszont – és így az elbeszélő is – csak négy hónapot. Ebből viszont a regény szerkezetére is kiható ellentmondások születnek. Nehezen hihető például, hogy az azelőtt teljesen zöldfülű, „tornából felmentve” figura ez alatt a pár hónap alatt vagány, önbizalommal teli férfivá érik. Ráadásul kicsit sok minden van belezúfolva az amúgy unalmas, lassú, vidéki élet e rövid szakaszába, hiszen a fiú ezalatt állásba lép, kipróbálja a drogokat, elveszti a szüzességét, majd még három nővel létesít kapcsolatot, eltemeti az apját, és asszisztál a nagybátyja összeomlásához is, ami – mint az imént jeleztem – szintén túl gyorsnak tűnik.

És ha már az időt, az időszerkezetet emlegettük, mintha az sem lenne eldöntve, mikor is kéne játszódnia ennek a történetnek. Mert az elbeszélő ugyan az ezredfordulóra helyezi az esemé-

nyeket, a kulisszák, a szereplők magatartásmintái, vagy néhol a párbeszédnek modorossága a kilencszázhuszas-harmincas éveket idézik, mondjuk úgy, Móricz és Krúdy korát. Nyelvileg is lehetne frissebb a szöveg, itt-ott szlengesebb, maibb, elevenebb. Ez már csak azért is elvárható lenne, mert fiatalokról van szó a könyvben, ők beszélnek, ők próbálják a saját beszélt nyelvük segítségével megérteni saját szegényes világukat. Az a folyamat, mely során a teteszosza srácból bátor, önmagáért kiálló, a hétköznapi finomságait jól ismerő és azokat élvezni is tudó fiatalember válik, aki képes hosszú távú, felelősségteljes döntéseket is hozni, nos ez a folyamat a nyelvére is hatással kell, hogy legyen – de ebből a változásból a szöveg semmit sem ad vissza. Azt viszont finom eszközökkel érzékelteti, hogy a felnőtté érés folyamata talán nem is olyan örömteli, még ha az élet ennek köszönhetően új minőséget is kap.

Fontos jelzés, hogy a történet egy csalódással kezdődik: a fiú szeretett volna az egyetemi városában, Szegeden maradni, de álláslehetőségek hiányában a szűkösnek ábrázolt Tótvárosba kerül, ahol tehát a regény talán legélesebben, de nem problémáktól mentesen megrajzolt figurája, a nagybátyja veszi pártfogásába. Ugyancsak fontos jel, hogy Szalma Lajos a középiskolai tanári szerepében ugyan sikeres, hiszen a tanítványai szeretik, a nők pedig egyenesen imádják, igazán mégis csak a titkos, a drog körül szerveződő összejövetelek gurujaként érzi jól magát. Voltaképp az ördöggel cimborál, bár Grecsó ezt a metaforát kissé eltúlozza, amikor az ördögöt valóságosan, még ha csak lázalom keretében is, de megjeleníti szereplői előtt. Jocó csak extrém, a drogtól, a félelemtől vagy a fáradtságtól torzult tudatállapotokban látja és hallja a gonoszt, azaz a valóság és a képzelgés határai az olvasó számára is bizonytalanok, és ez jó. Kevésbé jó, hogy mindeközben a világirodalom már emlegetett nagy ördögregényeit is megidézi a szerző, de az azokban lévő ideológiai-filozófiai feszültséget a *Tánciskola* meg sem tudja közelíteni. Sőt, a regénynek ez a szála inkább csak terheli a szöveget, nehézkessé teszi a történetet; az olyan apróságokkal pedig, hogy Szalma Lajos kutyáját Devilnek hívják, még némi didaxist is ráhúz. Pedig a kísértések az ördög nélkül, pláne az ördöggel kötött szerződés téjei nélkül is nagyok, kár volt mindezt beleerőltetni a szövegbe.

Annál is inkább kár volt, mert így kevesebb tér jutott azoknak a szövegrészeknek, melyekben Grecsó Krisztián igazán jó. Mégpedig a situációtéremtésnek, a jelenetezésnek, a jellemábrázolásnak, az anekdotázásnak. Mesteri, ahogy a vasárnapi ebéd díszleteit, a háziasszony mozdulatait, az ízeket és az ebéd közbeni fecsegést leírja, remek, ahogy a kényszervállalkozóként struccenyésztésbe fogó apa lehetetlen helyzetét ábrázolja, illetve ahogy az apa halálával végződő ostoba balesetet elmeséli, miközben igazán felszabadultak, mégis mértékletesek az erotikus jelenetek is, melyek a test ugyancsak izgalmas felfedezésének történetét szövik bele a regénybe. Grecsó kiválóan ismeri az intrikák természetét, a sógorságok és a mutyizások mindenhová elérő hatalmát, ismeri a hetedik érzék és a harmadik szem ígéretével előálló tanok vonzerejét, varázsát és cselszövését. De sokat tud a

férfi és a nő kapcsolatáról is, a vágyról, illetve a megaláztatásokról, az elvágyódásról és az idegenségről, az az ötlet pedig, hogy a férfi nőként, a nő férfiként élhessen át egy szeretkezést, azaz hogy valamilyen varázslat, netán egy titkos tea főzet hatására egy rövid időre testet cserélhessenek, részleteiben is jól kidolgozott írói ötlet. Ahogy a csalódásról, az idegenségről és a magányról is rétegzetten és olvasmányosan ír.

Az idegenség és a kitaláltottság, ami persze éppenséggel az emberi gonoszság következménye, már az *Isten hozott*nak is alap-témája volt – ott talán a zsidó-tematika miatt túlságosan is direktten. A regény nem véletlenül kezdődik tehát azzal, hogy Jocó nem maradhat ott, ahol élni szeretne, azaz egy idegen helyre, idegenek közé kényszerül, ahol számára ismeretlen szabályok szereznek az életet. Az új világ hatalmi viszonyai komoly veszélyeket rejtnek számára, melyek a személyiségét, az önképét és a testi kondícióit is próbára teszik. A szorongásokkal és csalódásokkal teli özvegyasszony, aki hivatali főnöke lesz, az összefogásuk miatt erősnek tűnő kollégák, és persze a magabiztos nagybácsi is megtörni, kioktatni, sőt nem egyszer megalázni próbálják. Jocó persze maga se tudja, mit akar, mit tud, mire képes, így aztán nem is nehéz sarokba szorítani. Ügyszólván átzuhan a regényben az egyik világból a másikba, az egyetemi évekből, melyek sosem voltak számára igazán otthonosak, a visszafordíthatatlanul felnöttek önkínzással teli, biztonságot ugyancsak nem nyújtó világába. Egyik helyet sem érezheti igazán a sajátjának, mégis kénytelen elfogadni ezt is, azt is. Talán azért, mert nincs benne kellő erő a lázadáshoz, talán azért, mert a helyek a rokonságon keresztül és a kötelességtudatára apellálva magukhoz láncolják, talán azért, mert tudja, máshol sem lenne jobb neki.

Ez utóbbi felismerés nagyon fontos ahhoz is, hogy a regény zárlata ne tűnjön lektűrösen butuskának. Merthogy az a kifutás, hogy a néhány hónap alatt a kisfiúból vagánnyá lett, a korábban csak távolról vágyott nőket is megkapó Jocó úgy dönt, ő inkább a mozgássérült, ám tiszta szívű lánnyal kíván élni, kissé olcsónak tűnik: mégiscsak van igaz szerelem! Ha azonban ebben a döntésben azt a keserűséget látjuk, hogy úgyis minden mindegy, a döntéseknek nincs valódi következményük, mindegy, hogy megüünk vagy maradunk, mindegy, hogy hamburger vagy hot dog, hogy ez a nő vagy az a nő, akkor inkább lefelé tartónak láthatjuk a zárlatot. Végső soron magunkra vagyunk utalva, mondja tehát utolsó döntéseivel Jocó – de ez még csak azt sem jelenti, hogy akkor a befelé figyelés, az önépítés, a külsőségek kizárása a boldogsághoz vezetne, merthogy az efféle tanokat hirdető Szalma Lajos depresszióba zuhanásával, összetörésével a regény erről az illúzióról is kemény ítéletet mond. Az életben nincs tehát több móka, marad a süllyedés, a szürkülés, a munka. Pessimista, keserű zárlat ez tehát, de akkor lett volna igazán jó, ha nem játszik el a hepiend lehetőségével is, vagy ha legalább a „gyűlöljelek? szeresselek?”-dilemmát rejtve hagyta volna. Ez utóbbi különösen negédesnek hat, és nem lehet másnak, mint rossz kompromisszumnak tekinteni.

Egészében az mondható tehát, hogy Grecsó sokkal jobban érzi a kisformát, mint a nagy ívű elbeszélést. Kiváló jeleneteket

ír meg, novellányi terjedelemben néhol szinte kifejezetten remekel. Magabiztosan teremti meg egy-egy szituáció atmoszféráját, világosan jelzi a történet kereteit és a szereplők mozgásterének határait, pergőn, élvezettel és felszabadultan mesél, jó poénjai vannak, érzi a fejezetzárlatok jelentőségét is. Újfent bebizonyosodott tehát, hogy az érzékenység és a technikai felkészültség kevés egy igazán jó regényhez. A részleteiben kiváló szöveg nem áll össze egységes művé, valami innen is, onnan is hiányzik, avagy ebből is, abból is sok van. Mintha nem lennének igazi tételek sem: az ördög csak amolyan vidéki, kis hatókörű ördög, a csodálandónak látszó nagybácsi valójában egy kispályás, másoknak is sokat ártó figura, a szerelmek pedig nem hordoznak igazán komoly dilemmákat. Regénytechnikailag is értékes viszont, hogy a hivatalnokra ránehezedő életmód unalma és szorítása felvillantja egy másik, felszabadult, pontosabban a kötöttségektől függetlenedő élet lehetőségét, ahogy a regény központi alakjában József és Jocó harcol a győzelemért – József a polgári életért, Jocó a rock and rollért. Előbbi a kiszámíthatóságot, a jólőtözöttséget, a rendet, az illemt tekintti a legfőbb értékeknek, utóbbi az élvezeteket, a szexet, az alkoholt, a drogokat keresi, és minden mást ezekhez képes gondol el. Grecsó jó arányérzékkel hintáztatja hőseit a két, egymással aligha összeférő értékhaló között, hogy aztán az előbbit választassa vele, de csak azért, mert a két rossz közül valamelyiket mégiscsak választani kell. És jó, hogy eközben az olvasó is választhat: talán észre sem veszi, de Józsefről szívesebben olvas, mint Jocóról, vagy fordítva, József megalkuvásaitól borzong, viszont Jocó bőrbebe szívesen belebújna. Az is lehet, hogy maga is átélte a szabad, de kockázatos és a kiszámítható, de lemondásokkal járó életmódok közti választás dilemmáját, és épp a regény ad alkalmat a valaha volt döntések nosztalgikus újraértékelésére. A tánc, legalábbis az, amelyiket a klasszikus tánciskolákban oktatnak, szigorú szabályok, kidolgozott mozdulatsorok elsajátítását igényli, valahogy úgy, ahogy a családalapítás megkövetelte polgári életnek is szabályai vannak. A táncos érezheti magát légiesnek, de akkor is szűk keretek között kell mozognia. A regény végső soron ezeket a kereteket jelöli ki a határvonalak sorozatos meghúzásával. Tehetné ezt jobban és ügyesebben is, lehetne bizonyos elemeiben kidolgozottabb, önkritikusabb, frissebb, de ezzel együtt is figyelmet érdemlő munka. Lesz jobb. Ebben egészen biztos vagyok.

Milián Orsolya

Az írisz szűkölése

(Józsa Márta: Amíg a nagymami megkerül. Noran, 2007)

A kiadói paratextusra, a Noran kiadó *beszéld el...* „női” sorozatára vagy a szerző, a főszereplő és az én-elbeszélő közti biografikus epyezésekre (pl. család-, személy-, helynevek) alapozva Józsa